

<https://jas.ui.ac.ir/?lang=en>

Journal of Applied Sociology

E-ISSN: 2322-343X

Vol. 34, Issue 2, No.90, Summer 2023, pp. 27-44

Received: 20.12.2022 Accepted: 14.03.2023

Research Paper

Urban Quality of Life in Isfahan: Priorities and Constructive Themes

Mehdi Zhianpour

Department of Social and Cultural Studies of City, Isfahan ACECR, Iran
zhianpoumehdi@yahoo.com

Mahvash Khademolfogharæ*

Department of Social and Cultural Studies of City, Isfahan ACECR, Iran
sec.es@acecr.ac.ir

Zahra Naji Isfahani

PhD in Sociology Shiraz University, Shiraz, Iran
naji.zahra@gmail.com

Mina Jalali

Department of Social and Cultural Studies of City, Isfahan ACECR, Iran
jalali_mina64@yahoo.com

Introduction

The construct of quality of life, known as the indicator of social development, is an analytical and key element in policy-making and policy examination in the public realm. This construct, initially used in the fields of health, has gradually entered other fields of study due to its characteristics, such as dynamism, multidimensionality, and different perceptions. It is essential to consider the construct of quality of life in a country like Iran from both internal and external dimensions in terms of research and policy-making. Concerning the internal dimension, this concept contributes to evaluating social policies, assessing decision-making at the micro and macro levels, improving service delivery, encouraging public participation, promoting human rights, distributing equitable resources, etc. The external dimensions of the necessity to consider the construct of the quality of life become more significant with the growing trend of globalization. In the era of globalization, different regions are competing to attract capital that is no longer limited to national borders. Improvement of the quality of life encourages many people and investors to live, work, and invest in an area. Therefore, it can be argued that achieving any dimensions of development is not possible without considering the construct of the quality of life in the current situation. If the lower urban quality of life is one of the outcomes of rapid urbanization, Isfahan will be no exception like other metropolises. It has faced the problems resulting from lower quality of life due to the expansion of urbanization. Thus, identifying the dimensions of urban quality of life and priorities of each of these dimensions from the perspective of the citizens of Isfahan seems necessary and requires extensive research for making policies and improving each dimension. This research was conducted to achieve this goal and sought to answer the following questions: Which dimension of urban quality of life has a higher priority and greater significance from the perspective of the residents of Isfahan? How do they perceive the themes, on which urban quality of life in Isfahan rests?

Material & Methods

This study followed a survey method and the statistical population included the citizens of Isfahan aged 15-65 years. 1806 people were studied by using multi-stage cluster sampling. Accordingly, the neighborhoods were randomly selected from 15 districts in Isfahan and the sample size for each of the districts was determined based on the population of each neighborhood. A researcher-made questionnaire

provided the data collection tool. The data were collected through face-to-face interviews. The interviewer asked questions in the form of interviews and recorded the respondents' opinions and answers. The questionnaire had both closed- and open-ended questions. Concerning the closed-ended questions on the quality of life, the citizens prioritized the 17 dimensions of urban quality of life. The findings were then analyzed by using descriptive statistics.

* Corresponding author

Zhianpour, M., Khademolfogharæ, M., Naji Isfahani, Z., & Jalali, M. (2023). Urban quality of life in Isfahan: priorities and constructive themes. *Journal of Applied Sociology*, 34(2), 27-44

The open-ended questions focused on the citizens' concerns about the dimensions of quality of life. Accordingly, the respondents were supposed to express three of their main concerns about each of the dimensions of urban quality of life and the interviewer wrote down the given answers in detail. The data obtained from the open-ended questions were analyzed via thematic analysis. This technique is based on inductive reasoning, enabling the researcher to achieve an analytical typology through data classification and input and output modeling. The thematic network of the citizens' perceptions of the urban quality of life in Isfahan was developed by using the basic, organizing, and global themes. According to the above explanations, the first and second parts of the findings were based on the closed- and open-ended questions, respectively.

Discussion of Results & Conclusion

As shown by the prioritization of the quality-of-life dimensions, the main concerns of Isfahan residents revolved around the 5 axes of employment and income, housing, health, safety and security, and climate quality. Thus, they could form the main axes of future policies concentrating on the urban quality of life. This was known as the well-being dimension of quality of life based on cluster analysis. It is interesting to note the priorities of the quantitative (income and housing) to qualitative (health, safety and security, and climate quality) dimensions among the components of this group. Hence, it could be concluded that the quantitative dimensions of urban quality of life, as well as well-being, had the highest importance in Isfahan.

The findings highlighted the 3 global themes of urban threats, arrangements, and desirability related to the constructive themes of urban quality of life in Isfahan. Threats were those themes that threatened Isfahan in achieving a high quality of life and included water crisis,

diseases, pollution, dense and high-rise buildings, overcrowding, industrial hazards, immigration, cultural anomalies, traffic, occupational and income risks, inefficient management, and decline of local culture and cultural heritage. As it turned out, the scope of these threats was wide and dominated all the 5 dimensions although the most concern was related to the dimension of well-being. Urban arrangements included those policies that citizens considered necessary to achieve a high quality of life, such as encouraging tourism, strengthening cultural customs, renovating, and facilitating ownership and provision of housing. Finally, the city was desired to be clean, beautiful and eye-catching, bright, and safe and secure. Such a city could have safe and smooth streets and paths, a cheap, clean, uncrowded, regular, and modern transport fleet, a safe urban infrastructure, neighborhood facilities, and warm and polite social interactions. Therefore, many of the components, in which the citizens were interested, belonged to the civil dimensions and few themes belonged to other dimensions on a neighborhood scale.

Ultimately, inspired by some experiences, such as the Monitoring System of the Urban Quality of Life developed by the Porto City Council since 2002, this study formed the basis of further research with the aim of identifying the dimensions of quality of life and its constructive components from the perspective of citizens in general, examining the urban quality of life in Isfahan, evaluating the individual quality of life in a residential area, and assessing the level of satisfaction with individual quality of life. Of the goals of this monitoring can be objective and subjective periodic assessments for evolutionary and comparative studies.

Keywords: Isfahan, Thematic analysis, Urban quality of life, Urban studies, Clustering quality of life, Priorities

مقاله پژوهشی

کیفیت زندگی شهری در شهر اصفهان: اولویت‌ها و مضامین بر سازنده

مهدی ژیانپور، استادیار، گروه مطالعات اجتماعی فرهنگی شهر، جهاد دانشگاهی واحد اصفهان، اصفهان، ایران

zhianpourmehdi@yahoo.com

مهوش خادم‌الفقرائی^{ID*}، مربی، گروه مطالعات اجتماعی فرهنگی شهر، جهاد دانشگاهی واحد اصفهان، اصفهان، ایران

khadem@acecr.ac.ir

زهرا ناجی اصفهانی، دانش‌آموخته دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

naji.zahra@gmail.com

مینا جلالی، مربی، گروه مطالعات اجتماعی فرهنگی شهر، جهاد دانشگاهی واحد اصفهان، اصفهان، ایران

jalali_mina64@yahoo.com

چکیده

کیفیت زندگی شهری، مفهومی (سازه‌ای) پیچیده، پویا و چندبعدی و متکی به شاخص‌های ذهنی (کیفی) و عینی (کمی) است. درون‌مایه اصلی کیفیت زندگی شهری، تأمین و ارضای نیازهای مادی و معنوی انسان به‌طور توأمان است. با توجه به اهمیت سازه کیفیت زندگی شهری در سیاست‌گذاری محلی در کلان‌شهرها، این پژوهش در شهر اصفهان با هدف تعیین اولویت‌های ابعاد کیفیت زندگی و همچنین شناسایی مؤلفه‌های بر سازنده هر کدام از ابعاد، از دیدگاه شهروندان طراحی و اجرا شد. جامعه آماری این مطالعه که به شیوه پیمایش انجام شده است، ۱۸۰۶ نفر از شهروندان ۱۵ تا ۶۵ سال شهر اصفهان‌اند که با بهره‌گیری از نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، انتخاب شدند. داده‌های کمی و کیفی این مطالعه به ترتیب با تکنیک تحلیل خوشه‌ای و تحلیل مضمون، تحلیل و دسته‌بندی شدند. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد شهروندان اصفهانی ابعاد هفده‌گانه کیفیت زندگی را در پنج سطح زیستی، فرهنگی، آموزشی، مدنی و مدرن متمایز می‌کنند. در اولین سطح که بعد زیستی نامیده می‌شود، مهم‌ترین اولویت‌های شهروندان اصفهانی به ترتیب شغل و درآمد، مسکن، سلامت و بهداشت، ایمنی و امنیت و کیفیت آب و هواست. همچنین شهروندان شرکت‌کننده در این مطالعه، کیفیت زندگی شهری را در اصفهان در قالب سه مضمون فراگیر مطلوبیت شهر (تمیز، زیبا و چشم‌نواز، روشن، ایمن، امن، گذرهای سالم و هموار، زیرساخت‌های شهری سالم، ناوگان حمل‌ونقل ارزان، تمیز، خلوت، منظم و نو و واجد امکانات محله‌ای، تعاملات اجتماعی گرم و صمیمانه)، تمهیدات شهر (تسهیل تملیک و تأمین مسکن، ترغیب به گردشگری، تقویت آداب فرهنگی، نوسازی) و تهدیدات شهر (مخاطرات شغلی و درآمدی، ناهنجاری‌های فرهنگی، ساختمان‌های متراکم و مرتفع، ازدحام، مهاجرپذیری، بحران آب، بیماری‌ها، آلودگی‌ها، مخاطرات صنعت، زوال فرهنگ بومی و میراث فرهنگی، مدیریت ناکارآمد و ترافیک) درک می‌کنند.

واژه‌های کلیدی: کیفیت زندگی، اصفهان، تهدیدات شهر، تمهیدات شهر، مطلوبیت شهر.

* نویسنده مسئول:

مقاله برگرفته از طرحی پژوهشی با عنوان «تعیین اولویت‌های راهبردی اصفهان (نارا)» است که توسط گروه پژوهشی مطالعات اجتماعی فرهنگی شهر جهاد دانشگاهی واحد اصفهان و به کارفرمایی مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی شهر اصفهان به انجام رسیده است.

ژیانپور، م.؛ خادم‌الفقرائی، م.؛ ناجی اصفهانی، ز. و جلالی، م. (۱۴۰۲). کیفیت زندگی شهری در شهر اصفهان: اولویت‌ها و مضامین بر سازنده. جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۷(۲)، ۲۷-۴۴

۴۴

مقدمه و بیان مسئله

اگرچه کیفیت زندگی مفهوم جدیدی نیست و می‌توان ردپای آن را در مباحث شادکامی ارسطو و پس از آن در آرای فیلسوفانی چون کیرکه‌گارد، ژان پل سارتر و دیگران پیدا کرد، مفهوم «کیفیت زندگی شهری»^۱ همراه با رشد شهرها به تدریج از سال ۱۹۲۰ درخور توجه متخصصان مسائل شهری قرار گرفت (علی‌اکبری و امینی، ۱۳۸۹؛ غفاری و همکاران، ۱۳۹۱). در آن سال‌ها و به‌ویژه از دهه ۱۹۶۰، کیفیت زندگی در قالب مجموعه‌ای از استانداردهای زندگی برای مقایسه کیفیت زندگی شهرهای جهان تعریف شد. استاندارد زندگی شرایط حداقلی را برای همه حوزه‌های زندگی تعیین می‌کند؛ به طوری که سطح زندگی شهروندان نباید پایین‌تر از آن قرار بگیرد. صرف‌نظر از استانداردهای زندگی که حداقلی از شرایط زیستی و ساختار سازمانی را مدنظر دارد، کیفیت زندگی شرایط مطلوب زندگی را در همه ابعاد انسانی جست‌وجو می‌کند؛ به این معنا که فرد نه تنها نیازهای اولیه‌اش برطرف می‌شود، از نظر روحی و روانی نیز در شرایطی قرار می‌گیرد که از زندگی لذت می‌برد و در آن محیط احساس آرامش و رضایت می‌کند. کیفیت زندگی، بهبود محیط زندگی بر اثر بهبود ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، کالبدی و جغرافیایی است که بر روند توسعه فردی و اجتماعی اثر می‌گذارد.

شهر و شهرنشینی خود یکی از مهم‌ترین شاخص‌های رفاه و توسعه اجتماعی و اقتصادی محسوب می‌شود؛ اما رشد شتابان آن می‌تواند سرانه برخورداری از بسیاری امکانات اجتماعی و اقتصادی را کاهش دهد و از این طریق پیامدهای آن به صورت کاهش سطح کیفیت زندگی در عرصه‌های مختلف شهری نمایان شود؛ بنابراین، محققان رشته‌های گوناگون، کیفیت زندگی، کیفیت مکان و بهزیستی انسانی را در نواحی شهری به عنوان ابزاری برای پشتیبانی از سیاست‌گذاری‌های عمومی، تدوین و پایش استراتژی‌های مدیریت و برنامه‌ریزی شهری و درک و اولویت‌بندی مسائل مطالعه کردند. براساس این بررسی،

¹ Urban Quality of Life

شناخت و مطالعه کیفیت زندگی با توجه به بسترهای مهم شهری، در توانایی جذب و حفظ سرمایه‌های انسانی، بسیار اهمیت دارد (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۲).

هم‌اکنون مراکز تحقیقاتی گوناگونی به سنجش کیفیت زندگی در سطح ملی و بین‌المللی می‌پردازند. در ایالت متحده آمریکا از دهه ۱۹۶۰، انستیتو تحقیقات اجتماعی در دانشگاه میشیگان و مرکز نظرسنجی شیکاگو، کیفیت زندگی را مطالعه کردند و از سال ۱۹۹۵ با تأسیس انجمن بین‌المللی پژوهش‌های کیفیت زندگی، پژوهش درباره این مفهوم به خوبی نهادینه شد (نوغانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۱۲). همچنین از تجارب اخیر سنجش کیفیت زندگی شهری می‌توان به دو نمونه زیر اشاره کرد: فعالیت «شبکه‌های سیاست‌پژوهی کانادا» که از سال ۱۹۹۴ تأسیس شده (Michalski, 2001) و «نظام رصد کیفیت زندگی» که از سال ۲۰۰۲ در شورای شهر پورتو ایجاد شده است. این رصد شامل دو بخش عینی و ذهنی است (Santos & Martins, 2006).

توجه به سازه کیفیت زندگی در کشوری مانند ایران به لحاظ مطالعاتی و سیاست‌گذاری از دو بُعد درونی و بیرونی ضرورت و اهمیت دارد. از بُعد درونی، ضرورت کاربرد این مفهوم را می‌توان در مواردی چون ارزیابی آثار سیاست‌های اجتماعی، ارزیابی تصمیم‌گیری‌های انجام‌شده در سطح خرد و کلان، بهبود خدمات‌رسانی، ترغیب مشارکت عمومی، اعتلای حقوق انسانی، توزیع برابر منابع و مانند اینها جست‌وجو کرد. ابعاد بیرونی ضرورت توجه به سازه کیفیت زندگی در کشور، با روند رو به رشد جهانی شدن شدت بیشتری می‌یابد. در عصر جهانی‌شدن، مناطق مختلف در جذب سرمایه‌هایی با همدیگر رقابت می‌کنند که مرزهای ملی را به رسمیت نمی‌شناسند. از طریق ارتقای کیفیت زندگی است که بسیاری از افراد و سرمایه‌ها تمایل می‌یابند تا در آن منطقه به سکونت، کار و سرمایه‌گذاری بپردازند؛ از این رو می‌توان ادعا کرد که در وضعیت کنونی، دستیابی به توسعه از هر بُعد آن بدون توجه به سازه کیفیت زندگی امکان‌پذیر نیست (غفاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۰۹).

پیگو^۱ در سال ۱۹۲۰ در کتاب «اقتصاد و رفاه»، به مفهوم کیفیت زندگی به صورتی مستقیم اشاره کرده است. او در این کتاب، درباره حمایت دولت از قشرهای کم‌درآمد جامعه و تأثیر این حمایت بر آنها و همچنین بودجه ملی بحث می‌کند. پس از آن و پس از چهار دهه در سال ۱۹۶۰، این مفهوم در گزارش کمیسیون ریاست جمهوری درباره اهداف ملی آمریکا مطرح شد (Wood, 1999 به نقل از غفاری و همکاران، ۱۳۹۱). گزارش کمیسیون مذکور، متمرکز بر برنامه‌های اجتماعی مانند آموزش و نیروی انسانی، توسعه اجتماعی و مسکن، سلامتی و رفاه بود (Lynda & Diana, 2005 به نقل از غفاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۰).

نظر به اینکه این مفهوم گسترده و وسیعی را در بر می‌گیرد، معانی گوناگونی برای آن مطرح شده است. برخی آن را قابلیت زیست‌پذیری یک ناحیه، بعضی دیگر سنجش برای میزان جذابیت و برخی به‌عنوان رفاه عمومی، بهزیستی اجتماعی، شادکامی، رضایتمندی و... تفسیر کرده‌اند (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۳). همچنین این مفهوم با مفاهیمی چون زندگی خوب، بالارزش، رضایت‌بخش و شاد، هم‌پوشی دارد (مک کراوب همکاران، ۲۰۰۶ به نقل از پورا احمد و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۲).

در طی سه دهه اخیر، مفهوم کیفیت زندگی وسعت بیشتری پیدا کرده است که ابعاد آن را می‌توان به صورت سلسله‌مراتبی از پایین به بالا، به صورت زیر بیان کرد: بهزیستی فیزیکی^۲، بهزیستی مادی^۳، حقوق^۴، ادخال اجتماعی^۵، روابط بین فردی^۶، خودتعیینی^۷، رشد فردی^۸ و بهزیستی عاطفی^۹ (Schalock, 2004 به نقل از غفاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۲).

یکی از اختلافات مهمی که بین متخصصان کیفیت زندگی وجود دارد، دیدگاه آنها درباره ذهنی یا عینی بودن این مفهوم است. بر همین اساس می‌توان محققان کیفیت زندگی را به سه

نظر به اینکه ابعاد کیفیت زندگی شهری در پژوهش‌های مختلف متفاوت است و شهر اصفهان نیز به‌عنوان یکی از کلان‌شهرهای کشور، با پیامدهای رشد شتابان شهرنشینی و پیامدهای حاصل از آن، همچون کاهش سطح کیفیت زندگی روبه‌روست، نیازمند سیاست‌گذاری کلان در این زمینه است؛ بنابراین هدف از این پژوهش، دستیابی به داده‌هایی است که بتواند مسیر سیاست‌گذاری را در زمینه کیفیت زندگی شهری تسهیل کند. شوریختانه پیشینه پشتیبان در پژوهش‌های کیفیت زندگی شهری به اندازه کافی جزئیات هریک از ابعاد این مفهوم را بررسی نکرده‌اند و اتفاق‌نظری نیز درباره ابعاد تشکیل‌دهنده کیفیت زندگی شهری ندارند. به‌علاوه پژوهش‌های انجام‌شده در شهر اصفهان، بیش از آنکه در راستای ابعاد شهری کیفیت زندگی باشد، ابعاد روانی و فردی این مفهوم را بررسی کرده است؛ بنابراین برای دستیابی به داده‌های مدنظر، باید به دو سؤال پاسخ داد: اول آنکه در نظر شهروندان کدام‌یک از ابعاد کیفیت زندگی شهری مهم‌تر است و در نظر آنها اولویت بالاتری دارد و دوم آنکه درک آنان از مؤلفه‌های حاکم بر این ابعاد چیست و دقیقاً چه مضامینی را برای هریک از ابعاد کیفیت زندگی در نظر می‌گیرند؟ در راستای دستیابی به هدف مذکور، پژوهش حاضر با مقیاس پهناگستر انجام شده است و به صورت شفاف به هریک از سؤالات فوق پاسخ می‌دهد.

پیشینه پژوهش

پیشینه نظری

پیشینه مفهوم کیفیت زندگی شهری با مفهوم کلی کیفیت زندگی، به‌ویژه از اوایل قرن بیستم در هم تنیده شده است. هم‌زمان با رشد شهرها، تلقی از کیفیت زندگی در فضایی گسترده به‌عنوان کیفیت زندگی در شهرها، محیط شهری و شهروندان فهمیده شده است و به شکلی است که در تدوین پیشینه این حوزه، نمی‌توان از این تنوع و در هم تنیدگی مصون ماند. می‌توان ادعا کرد اولین بار و به‌طور مشخص،

¹ Pigou

² physical wellbeing

³ material wellbeing

⁴ rights

⁵ social inclusion

⁶ interpersonal relations

⁷ self-determination

⁸ personal development

⁹ Emotional Wellbeing

می‌کنند، تأکید دارد و شامل موارد زیر می‌شود: انسجام مدنی، هم‌کوشی و یکپارچگی، روابط شبکه‌ای گسترده و پیوندهای موقتی در تمامی سطوح جامعه، هنجارها و ارزش‌هایی اعم از اعتماد، نوع‌دوستی و رفتار دگرخواهانه، انصاف، عدالت اجتماعی و برابری طلبی (غفاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۶).

در یک نگاه می‌توان کیفیت زندگی را شرایط عینی مطلوب محیطی و ارزیابی مثبت فردی از این شرایط تعریف کرد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۱).

اگر مفهوم کیفیت زندگی را مفهوم جامعی با دو بعد ذهنی (بهزیستی)^۳ و عینی (کیفیت مکان)^۴ بدانیم، مفهوم کیفیت زندگی شهری^۵ نیز جامع و واجد همان دو بعد است. در گذشته تمرکز بر ابعاد مادی کیفیت زندگی شهری بوده است؛ اما در حال حاضر پژوهش‌ها، هر دو جنبه عینی و ذهنی کیفیت زندگی شهری را درخور توجه قرار می‌دهند (Murgaš & Klobučnik, 2018: 184).

کیفیت زندگی شهری مقوله‌ای میان‌رشته‌ای، پیچیده، چندبعدی و مرتبط با جنبه‌های ذهنی (کیفی) و عینی (کمی) است که تعاریف و مفاهیم متعددی همچون ارتباط متقابل جامعه، سلامت، اقتصاد و شرایط محیطی (Schyns & Boelhouwer, 2004: 5 به نقل از علی‌اکبری و امینی، ۱۳۸۹)، احساسات مثبت با شاخص‌هایی همچون رضایت، شادمانی و امنیت، رضایت اجتماعی با شاخص‌هایی همچون دسترسی به فرصت‌های اجتماعی مثل اشتغال، ثروت و اوقات فراغت (سیف‌الدینی، ۱۳۸۱: ۳۷۵ به نقل از علی‌اکبری و امینی، ۱۳۸۹)، احساس خوب مرتبط با حس مکان یا هویت مکان (Profect & Power, 1992 به نقل از علی‌اکبری و امینی، ۱۳۸۹) و احساس رضایت کلی از زندگی (Tuan Seik, 2000: 46 به نقل از علی‌اکبری و امینی، ۱۳۸۹) از آن ارائه شده است. به این ترتیب جوهره اصلی کیفیت زندگی شهری، تأمین هم‌زمان نیازهای مادی و معنوی انسان است (پورجعفر و دیگران، ۱۳۸۴: ۹ به نقل از علی‌اکبری و امینی،

دسته تقسیم کرد: دسته اول کسانی‌اند که فقط به بُعد ذهنی کیفیت زندگی توجه دارند؛ دسته دوم برخلاف دسته اول، کیفیت زندگی را از لحاظ عینی بررسی می‌کنند؛ اما دسته سوم که به نظر، روز به روز نیز بر تعداد آنها افزوده می‌شود، کسانی‌اند که دید جامع‌تری نسبت به این مفهوم دارند و معتقدند که کیفیت زندگی را باید از دو بُعد عینی و ذهنی بررسی کرد (Schalock, 2004 به نقل از غفاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۳).

در این نگاه، کیفیت زندگی را می‌توان با سنجش احساس‌های ذهنی شخص از خشنودی درباره جنبه‌های گوناگون زندگی ارزیابی کرد (شیخاوندی، ۱۳۸۸: ۱۲۱ به نقل از غفاری و همکاران، ۱۳۹۱). سازمان بهداشت جهانی نیز کیفیت زندگی را درک افراد از جایگاهشان در زندگی، با توجه به بافت فرهنگی و نظام ارزشی که در آن زندگی می‌کنند، تعریف می‌کند. سازمان بهداشت جهانی^۱ (1993) مفهوم وسیعی را از کیفیت زندگی مدنظر قرار می‌دهد که این مفهوم تلفیقی از سلامت فیزیکی، وضعیت روان‌شناختی، سطح استقلال، روابط اجتماعی، اعتقادات فردی و ارتباط این عوامل با ویژگی‌های محیطی است (به نقل از غفاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۴).

فیلیپس^۲ (2006) در زمینه کیفیت زندگی، این مفهوم را در ابعاد فردی و جمعی با استفاده از مؤلفه‌های عینی و ذهنی بررسی کرده است. از دید فیلیپس، لازمه کیفیت زندگی فردی در بُعد عینی، نیازهای اساسی و برخورداری از منابع مادی برای برآوردن خواسته‌های اجتماعی شهروندان است و در بُعد ذهنی، به داشتن استقلال عمل در موارد زیر اشاره می‌کند: الف) افزایش رفاه ذهنی شامل لذت‌جویی، رضایتمندی، هدف‌داری در زندگی و رشد شخصی؛ ب) رشد و شکوفایی در مسیر سعادت و دگرخواهی؛ ج) مشارکت در سطح گسترده‌ای از فعالیت‌های اجتماعی. کیفیت زندگی در بُعد جمعی آن، بر ثبات و پایداری محیط فیزیکی و اجتماعی، منابع اجتماعی درون گروه‌ها و جوامعی که در آن زندگی

³ Well-being

⁴ Quality of place

⁵ Quality of urban life

¹ Who Qol Group

² Phillips

یک محیط پایدار و امنیت و حریم خصوصی. همچنین در سال ۱۹۹۳، در پژوهشی با عنوان پروژه شهر سالم که در تورتو انجام شده بود، پنج بعد برای سنجش کیفیت زندگی شهری در نظر گرفته شد. این ابعاد شامل موارد زیر می‌شود: حیات اقتصادی (بیکاری، اشتغال، میزان خط فقر و خانوارهای کم‌درآمد)، محیط‌زیست (اکسید نیتروژن، ذرات معلق، منوکسید کربن و تولید زباله)، بهداشت جامعه (تعداد مرگ و میر و همچنین مرگ و میر افراد بی‌خانمان)، حمل‌ونقل (نوع حمل‌ونقل) و ایمنی (جرم) (لطفی، ۱۳۸۸: ۷۳). بولینگ^۳ (۱۹۹۵) با مطالعه‌ای بر ۲۰۰۰ نفر از شهروندان انگلیسی، دوازده اولویت مرتبط با کیفیت زندگی را در تجارب زیسته آنها شناسایی کرد که به ترتیب شامل موارد زیر است: روابط خانوادگی، سلامت شخصی، سلامت نزدیکان، امور مالی/مسکن و استانداردهای زندگی، روابط با دیگر افراد، امکان و توانایی کار، موارد دیگر (جرم و جنایت، سیاست، خوشبختی/رفاه)، زیست اجتماعی/فعالیت‌های تفریحی، شرایط کار و رضایت از شغل، آموزش، مذهب و زیست معنوی و محیط (آلودگی، زباله، سروصدا، امنیت و تمیزی). لور^۴ (۲۰۰۰) نیز مطالعه دیگری را در دو مرحله انجام داد. در مرحله اول هجده محله و محیط اطراف آن به شکل تصادفی در شهر مکزیکو انتخاب شدند. در این مناطق ۳۲۰ ساکن داوطلب براساس چهار وضعیت اجتماعی-اقتصادی (بالا، متوسط، متوسط پایین و پایین) و دو رده سنی ۲۰ تا ۳۵ و ۳۶ تا ۵۰ و در هر دو جنس برای مشارکت دعوت به همکاری شدند. در مرحله دوم هم ۷۶۸ نفر از ۱۶ ناحیه شهر براساس متغیرهایی که پیش‌تر ذکر شد (سن، جنس و وضعیت اقتصادی-اجتماعی) به شکل مساوی انتخاب شدند. در مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با گروه اول، مؤلفه‌های مدنظر شهروندان مکزیکو در حوزه کیفیت زندگی احصا شد. این مؤلفه‌ها در قالب ۱۰۹ مورد جمع‌بندی و با توجه به دو شاخص رضایت و اهمیت به نمونه دوم برای ارزیابی ارائه

که برای شناخت و ارزیابی آن، معمولاً به دو دسته شاخص‌های ذهنی (کیفی) و عینی (کمی) در زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و زیست‌محیطی توجه می‌شود (پورجعفر و دیگران، ۱۳۸۴: ۱۲۴ به نقل از علی‌اکبری و امینی، ۱۳۸۹). تمایز مفهوم کیفیت زندگی شهری از مفهوم کلی کیفیت زندگی، به‌طور مشخص‌تری در پیشینه تجربی این حوزه مشهود است. البته در این بخش نیز تنوع و تفاوت زیاد است و میزان اختصاص داشتن ابعاد و شاخص‌ها به تلقی پژوهشگر از مفهوم کلی‌تر برمی‌گردد.

پیشینه تجربی

ابعاد کیفیت زندگی شهری در پژوهش‌های مختلف متفاوت است؛ برای مثال اشنايدر^۱ (۱۹۷۶) در پژوهشی که بر شهرهای آمریکایی انجام داده است، در مرحله اول شش بعد را برای کیفیت زندگی در این شهرها در نظر گرفته است که این ابعاد عبارتند از: نابسامانی‌های اجتماعی (سرقت‌ها در هر ۱۰۰ هزار نفر و نرخ معتادان)، مشارکت (درصد واجدین شرایطی که در انتخابات ریاست جمهوری شرکت کردند و سرانه مالیات‌دهندگان)، آموزش (میانگین سال‌های تحصیل انجام‌شده توسط جمعیت بالغ)، درآمد و اشتغال (درصد نیروی فعال بیکار، درصد خانوارهای با درآمد کمتر از ۳۰۰۰ دلار و سرانه درآمد)، محیط‌زیست (درصد مسکن زیر استاندارد، کیفیت هوا و هزینه حمل‌ونقل برای خانوار ۴ نفره) و بهداشت (مرگ و میر اطفال در هر ۱۰۰۰ تولد و نرخ خودکشی در هر ۱۰۰ هزار نفر) (Massam, 2002: 123) به نقل از لطفی، (۱۳۸۸). ویش^۲ (۱۹۸۶) در یک جمع‌بندی، ابعاد کیفیت زندگی را شامل این موارد می‌داند: نشاط اقتصادی، حس مکان، فعالیت‌های فرهنگی، موجودی مسکن باکیفیت، دسترسی آسان به خدماتی مانند بهداشت، ورزش، آموزش، خرید، مراقبت از کودکان، سازمان‌های اجتماعی، نیاز به ایجاد

³ Bowling

⁴ Lever

¹ Schneider

² Wish

شد. افراد مشارکت‌کننده در دو دسته اول، با رویه‌های شبه‌تصادفی و سه گروه بعدی با راهبردهای نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. از مباحث این گروه‌ها ۱۷ حوزه موضوعی و به ترتیب اولویت، شامل حقوق سیاسی/ارزش‌های عمومی، سلامت، آموزش، محیط و کالبد، شرایط و برنامه‌های اجتماعی، بهزیستی فردی، نظام حقوقی و قانونی، اقتصاد، اشتغال، اجتماع، والدین و فرزندان، حکمرانی، خانواده، دوستان و پیوندها، اطلاعات و رسانه، زیرساخت‌ها و حمل‌ونقل، تنوع و چندفرهنگ‌گرایی و حرفه‌های فرهنگی به دست آمد که هریک متکی بر پنج مضمون برساننده بودند. در این مطالعه مضامین مسلط و یا تقاطعی شامل (۱) دسترسی؛ (۲) امنیت یا کنترل شخصی؛ (۳) دسترسی‌پذیری و (۴) عدالت یا انصاف شناسایی شدند. همچنین مشارکت‌کنندگان در این مطالعه برای ۱۷ حوزه موضوعی پیشنهادی، شاخص‌های مدنظر را پیشنهاد کردند، آنها اولویت این هفده حوزه را برای شخص خودشان و برای کانادا تعیین و آنها را براساس نیاز به اصلاح و ارتقا رده‌بندی کردند. بر این اساس حوزه سلامت، آموزش و محیط کالبدی مهم‌ترین حوزه‌های مدنظر شهروندان برای ارتقا و اصلاح شناخته شدند. در پژوهش مک کرا، شی و استیمسون^۳ (۲۰۰۶)، ارتباط بین ابعاد عینی کیفیت زندگی با شاخص‌هایی نظیر تراکم (افراد، مسکونی)، فاصله (از بیمارستان، مدرسه، مراکز خرید، اماکن ورزشی) و هزینه (مسکن و اجاره) و ابعاد ذهنی کیفیت زندگی با شاخص‌هایی نظیر درک (آلودگی هوا، آلودگی صوتی و ازدحام و ترافیک) و رضایت (محل، محلی، منطقه‌ای، از دسترسی به مدرسه، بیمارستان، امکانات ورزشی و مراکز خرید) در جنوب شرقی ایالت کوینزلند در استرالیا بررسی شده است. همچنین در مطالعه سانتوس، مارتینز و بریتو^۴ (۲۰۰۷) کیفیت زندگی شهری براساس بیست شاخص فضاهای سبز، تمیزی شهری، آلودگی (هوا، آب، سر و صدا)، تراکم اشتغال، کیفیت شهری و معماری، ترافیک، حمل‌ونقل عمومی، امکانات فرهنگی، تفریح

شد. حوزه‌های موضوعی شناسایی‌شده در مرحله اول شامل کار، کودکان، روابط زوجی، رفاه اقتصادی، رفاه جسمی، خانواده، محیط، جامعه‌پذیری، دوستان نزدیک، ابعاد اجتماعی، توسعه فردی، تصویر خود، محیط اجتماعی، فعالیت‌های تفریحی، کارهای مربوط به منزل، فقدان‌ها، ابعاد اخلاقی، مذهبی، تجارب فردی و خلاقیت و دانش فردی‌اند. نکته جالب توجه اینکه جامعه‌پذیری و دوستان نزدیک، قدرتمندترین حوزه‌های تبیین‌گر مفهوم کیفیت زندگی در این مطالعه‌اند. به عبارت دیگر برای جامعه مطالعه‌شده، اخذ حمایت عاطفی و پذیرش توسط شبکه‌های اجتماعی اطرافشان، بزرگ‌ترین عامل ایجاد بهزیستی ذهنی است.

در مقایسه با این مطالعه، پژوهش فلانگان^۱ (۱۹۷۸) در ایالات متحده آمریکا نشان داد مهم‌ترین عوامل تبیین‌گر کیفیت زندگی رفاه مادی، کار و سلامت‌اند. این در حالی است که مؤلفه‌های شناسایی‌شده برای کیفیت زندگی در مطالعه فلانگان، کاملاً شبیه مؤلفه‌های مطالعه لور هستند و این اولویت‌های متفاوت به فرهنگ متفاوت مکزیک و آمریکا بازمی‌گردد. همچنین پروژه‌ای با محوریت شبکه‌های سیاست‌پژوهی کانادا^۲ (۲۰۰۰) و با مشارکت سازمان‌های متعدد، با هدف شناسایی شاخص‌های کیفیت زندگی و رصد این پدیده در یک گستره ملی انجام شد. چهار پرسش اصلی این مطالعه شامل این موارد بود: در کانادا چه مؤلفه‌هایی تشکیل‌دهنده کیفیت زندگی‌اند؟ حوزه‌های دارای اولویت مربوط به کیفیت زندگی و شاخص‌های مناسب برای اندازه‌گیری کیفیت زندگی کدام‌اند؟ رضایت از مسائل مربوط به کیفیت زندگی تا چه اندازه است؟

این پروژه با مشارکت ۳۴۶ نفر از شهروندان کانادایی در ۲۱ شهر و شهرستان مختلف از ۹ ایالت، در قالب چهل گروه (هفده گروه شامل شهروندان نواحی شهری، نه گروه شامل اهالی نواحی روستایی، هفت گروه شامل افراد تأثیرگذار، پنج گروه شامل اقشار آسیب‌پذیر و سه گروه شامل جوانان) انجام

³ McCrea, Shyy & Stimson

⁴ Santos, Martins & Brito

¹ Flanagan

² CPRN

کنترل و مدیریت زباله؛ ۲. کیفیت فیزیکی شهری که به امکانات، بافت فیزیکی شهری، استفاده از زمین، خدمات و زیرساخت‌ها اشاره دارد؛ ۳. کیفیت تحرک شهری که درباره مسائل دسترسی، ترافیک و حمل‌ونقل بحث می‌کند (فراهم‌کردن جایگزینی برای استفاده از ماشین، برای کاهش بار ترافیکی، به حداقل رساندن آلودگی هوا و حفظ انرژی، فراهم کردن خیابان‌هایی با فضای دوستانه برای تردد عابر پیاده و دوچرخه‌سوار و تشویق افراد به پیاده‌روی از طریق شکل شبکه راه‌ها)؛ ۴. کیفیت اجتماعی شهری شامل شاخص‌هایی است که به ابعاد اجتماعی محله، یعنی تعامل افراد، انتخاب‌های فردی و مشارکت شهروندان و وجود محیط‌های امن اشاره دارد؛ ۵. کیفیت روان‌شناختی شهری که با احساس شهروندان نسبت به محله خود، مانند هویت محلی ارتباط دارد؛ ۶. کیفیت اقتصادی شهری که محله را مکانی برای فعالیت‌های اقتصادی مشخص می‌کند؛ ۷. کیفیت سیاسی شهری دربردارنده حاکمیت یکپارچه شهری، وجود قوانین و مقررات برای کنترل تغییرات و ترویج مشارکت جامعه در تصمیم‌گیری شورا می‌شود (Serag El Din et al., 2013: 89-92).

صدیقی، دستخوان و اوایل^۳ (2014) با این پیش‌فرض که کیفیت زندگی شهری یکی از مهم‌ترین جذب‌کنندگان جمعیت در شهرهاست، رابطه متقابل بین جمعیت و عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی شهری نظیر اشتغال و ساختار تجاری، حمل‌ونقل، مسکن و خدمات در شهرهای تازه‌تأسیس ایران را بررسی کردند. یافته‌های مدل پیشنهادی نشان می‌دهد افزایش در ساخت و ساز و همچنین حمل‌ونقل، امکانات و سیاست‌های تقویت‌کننده مشاغل باعث افزایش جذب این شهرها و باعث ورود جمعیت و درنهایت تعادل جمعیت در سراسر کشور می‌شود. با تجزیه و تحلیل مدل شبیه‌سازی شده، متوجه می‌شویم پیروی از سناریوهای مختلف، بر رشد جمعیت تأثیر می‌گذارد. تأسیسات ساختمانی و خدماتی ارتباط مستقیمی با جذابیت شهر دارند و باعث افزایش جریان

فرهنگی، فضاهای تفریحی، امکانات ورزشی، امکانات آموزشی - کودکانها، مدارس، امکانات آموزش عالی، بیمارستان (دولتی و خصوصی)، مراکز بهداشتی، پرستاری، مهد کودکها، خانه‌های سالمندان، امکانات تفریحی، تجارت و خدمات به مردم، خرید و اجاره، کیفیت و شرایط مسکن، جرم، ناامنی شهری، فقر و محرومیت و رفتار اجتماعی و مدنی بررسی شده است. شنلیز، ایلدیز و آکتاش^۱ (2008) مطالعه‌ای را با هدف ارزیابی درک مردم شهر قوجاایلی، یکی از بزرگ‌ترین شهرهای صنعتی ترکیه، از کیفیت زندگی‌شان و مقایسه با رضایت شهروندان در شهرهای اروپایی انجام دادند. به این منظور از هر دو دسته شاخص عینی و ذهنی استفاده شد. در بخش ابعاد عینی به پنج حوزه ابعاد اجتماعی - اقتصادی، مشارکت در زیست مدنی، آموزش و پرورش، محیط و فرهنگ و فراغت توجه شد. در بخش ذهنی شهروندان به ابعادی چون فرصت‌های شغلی، هزینه‌های مسکن، ایمنی، نظافت شهر، حمل‌ونقل عمومی، کیفیت هوا و رضایت کلی از کیفیت زندگی شهرشان اشاره کرده‌اند. در این مطالعه کیفیت زندگی شهری با متغیرهایی چون امکانات اجتماعی و فرهنگی، امکانات آموزشی، کیفیت محیط، کفایت خدمات بهداشتی، ایمنی، کیفیت خدمات بهداشتی، حمل‌ونقل عمومی و روابط همسایگی سنجیده شد. اگرچه قوجاایلی شهری صنعتی است، براساس نتایج، ایمنی بالاترین متغیر اثربخش در کیفیت زندگی شهروندان این شهر است. سراج‌الدین^۲ و همکاران (2013) نیز هفت بعد را برای کیفیت زندگی شهری مطرح می‌کنند که این ابعاد شامل موارد زیرند: ۱. کیفیت محیط‌زیست شهری که به جنبه‌های طبیعی محله اشاره دارد (دسترسی هوا، آب و زمین پاک و مواد غیرسمی، صرفه‌جویی در منابع و به حداقل رساندن تقاضای انرژی با استفاده از فن‌آوری‌های صرفه‌جویی در انرژی، ایجاد امکان لذت‌بردن از چشم‌انداز طبیعی با فراهم کردن طیف وسیعی از مناطق سبز، توزیع آن در محله و ارائه راه‌های مناسب برای

¹ Senlier, Yildiz & Aktaş

² Serag El Din et al.

³ Seddighi, Dastkhan & Owlia

طبقه‌بندی داده‌ها و الگویابی درون‌داده‌ای و برون‌داده‌ای به یک سنخ‌شناسی تحلیلی دست می‌یابد (محمدپور، ۱۳۹۷: ۳۸۹). بر این اساس با استفاده از مضامین پایه (کدها و نکات کلیدی متن)، مضامین سازمان‌دهنده (مضامین به دست آمده از ترکیب و تلخیص مضامین پایه) و مضامین فراگیر (مضامین عالی در بر گیرنده اصول حاکم بر متن به‌مثابه کل)، شبکه مضامین فهم شهروندان از کیفیت زندگی شهری در اصفهان تدوین شد. براساس توضیحات فوق، بخش اول یافته‌ها مبتنی بر سؤالات بسته و بخش دوم برآمده از سؤالات باز است.

یافته‌های تحقیق

بخش اول: اولویت‌های ابعاد کیفیت زندگی شهری

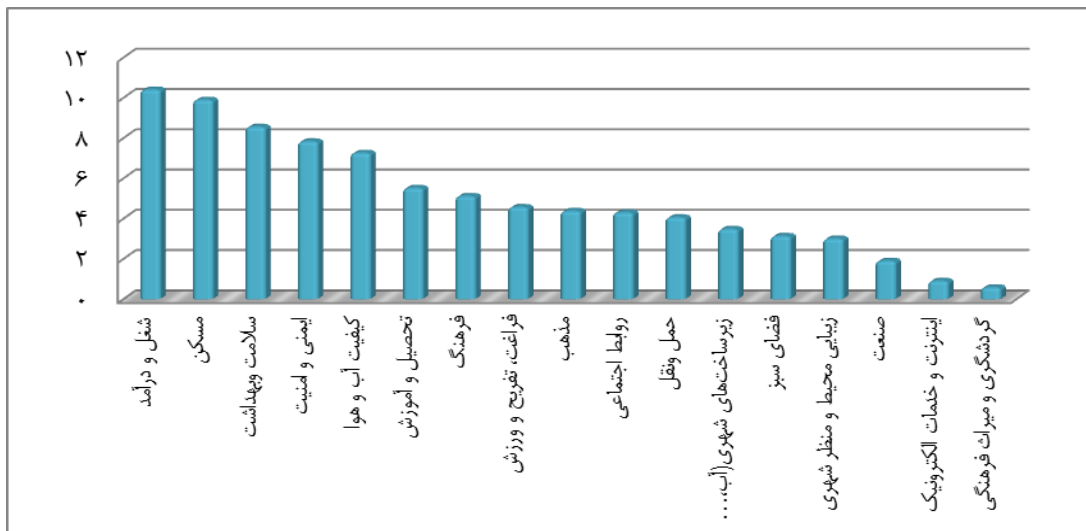
به‌منظور اولویت‌بندی ابعاد کیفیت زندگی، از پاسخگویان در قالب سؤالات بسته خواسته شد تا ابعاد ۱۷ گانه طراحی شده برای کیفیت زندگی را با توجه به میزان اهمیتشان، به ترتیب اولویت‌بندی کنند.^۱ این ابعاد ۱۷ گانه عبارتند از: مسکن، شغل و درآمد، سلامت و بهداشت، فراغت، تفریح و ورزش، روابط اجتماعی، ایمنی و امنیت، کیفیت آب و هوا، تحصیل و آموزش، فضای سبز، زیبایی محیط و منظر شهری، حمل‌ونقل، زیرساخت‌های شهری (آب، گاز، برق)، گردشگری و میراث فرهنگی، صنعت، مذهب، فرهنگ و اینترنت و خدمات الکترونیک. براساس داده‌های به دست آمده و به کمک آزمون فریدمن، این ابعاد اولویت‌بندی شدند. همان‌گونه که در شکل ۱ مشاهده می‌شود، شغل و درآمد، مسکن، سلامت و بهداشت، ایمنی و امنیت و کیفیت آب و هوا، پنج اولویت اول شهروندان اصفهانی است و گردشگری و میراث فرهنگی، اینترنت و خدمات الکترونیک، صنعت، زیبایی محیط و منظر شهری و فضای سبز نیز پنج اولویت آخر شهروندان است.

جمعیت و ایجاد تعادل در جمعیت می‌شوند. علاوه بر این، با توجه به این یافته‌ها، سیاستی که به کسب و کار پاداش می‌دهد، می‌تواند تعداد مشاغل را در بلندمدت و کوتاه‌مدت افزایش دهد.

روش تحقیق و چارچوب نمونه‌گیری

جامعه آماری این مطالعه که به شیوه پیمایش انجام شده است، شهروندان ۱۵ تا ۶۵ سال شهر اصفهان‌اند که با بهره‌گیری از نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، ۱۸۰۶ نفر از آنها مطالعه شدند. براساس این نوع نمونه‌گیری، به‌صورت تصادفی، در هر منطقه چند محله انتخاب شد (تعداد محلات انتخابی در هر منطقه متناسب با جمعیتش تعیین شد)؛ سپس در هر محله، چند بلوک به‌صورت تصادفی انتخاب شد و در هر بلوک پرسشگران با عدد فاصله تعیین شده، خانه‌ها را انتخاب کردند و نمونه مدنظر خود را یافتند. ابزار گردآوری داده‌ها نیز پرسش‌نامه محقق‌ساخته (با سؤالات بسته و باز) بود و اطلاعات، از طریق مصاحبه رودرو گردآوری شد؛ این‌گونه که سؤالات به‌صورت مصاحبه‌ای پرسش شده و پرسش‌گر براساس پاسخ دریافتی از پاسخگو، نظرات آنان را ثبت کرده است. بخشی از سؤالات پرسش‌نامه به‌صورت بسته و بخشی دیگر به‌صورت باز طراحی شده بود. درباره سؤالات بسته مرتبط با کیفیت زندگی، شهروندان هفده بعد کیفیت زندگی شهری را اولویت‌بندی کردند؛ سپس یافته‌های به دست آمده از این اولویت‌بندی به کمک آمار تبیینی (آزمون فریدمن، خوشه‌بندی) تحلیل شد. سؤالات باز پرسش‌نامه در قالب دغدغه‌های شهروندان درباره ابعاد کیفیت زندگی طراحی شد؛ به این شکل که از پاسخگو درخواست شد تا سه مورد از مهم‌ترین دغدغه و نگرانی خود را درباره شهر اصفهان بیان کند که پرسشگر نیز پاسخ مدنظر را به‌صورت تفصیلی یادداشت کرد. برای تحلیل داده‌های به دست آمده از سؤالات باز، از تکنیک تحلیل مضمون استفاده شد. تحلیل مضمون، تحلیل مبتنی بر استقرای تحلیلی است که در آن محقق از طریق

^۱ ابعاد هفده‌گانه به‌صورت مجزا بر کارت‌هایی نوشته شده بود و پاسخگویان کارت‌ها را به ترتیب اهمیتی که برای آنها داشت، کنار هم قرار می‌دادند.

شکل ۱- اولویت‌های ابعاد کیفیت زندگی از نظر شهروندان

Fig 1- Priorities of quality of life dimensions from the perspective of citizens

براساس تحلیل خوشه‌ای و با توجه به این مطلب، طبقات سلسله‌مراتب زندگی باکیفیت شهری از نظر شهروندان از پایین به بالا عبارت است از:

یک) ابعاد زیستی زندگی شهری باکیفیت، شامل شغل و درآمد، مسکن، سلامت و بهداشت، ایمنی و امنیت و کیفیت آب و هوا؛

دو) ابعاد فرهنگی زندگی شهری باکیفیت، شامل فرهنگ و مذهب؛

سه) ابعاد آموزشی زندگی شهری باکیفیت، شامل تحصیل و آموزش؛

چهار) ابعاد مدنی زندگی شهری باکیفیت، شامل فراغت، تفریح و ورزش، روابط اجتماعی، زیبایی محیط و منظر شهری، فضای سبز، زیرساخت‌های شهری و حمل و نقل؛

پنج) ابعاد مدرن زندگی شهری باکیفیت، شامل صنعت، گردشگری و میراث فرهنگی، اینترنت و خدمات الکترونیک.

براساس این هرم، شهروندان زمانی به ابعاد بالای هرم توجه خواهند داشت که ابعاد قرارگرفته در قاعده هرم تأمین شده باشد. بر این اساس تأمین اولویت زیستی در سطح شهر، گام آغازین زندگی باکیفیت خواهد بود.

پس از آن ابعاد کیفیت زندگی با استفاده از تحلیل خوشه‌ای براساس نظر شهروندان، در ۵ دسته خوشه‌بندی شد. این خوشه‌ها عبارتند از:

- بعد زیستی با میانگین رتبه ۱/۵۳؛

- بعد آموزشی با میانگین رتبه ۲/۷۳؛

- بعد فرهنگی با میانگین رتبه ۳/۰۵؛

- بعد مدنی با میانگین رتبه ۳/۳۷؛

- بعد مدرن با میانگین رتبه ۴/۳۲.

میانگین رتبه هر خوشه، میزان اهمیت آن دسته از ابعاد کیفیت زندگی را برای پاسخگویان نشان می‌دهد. هرچه میانگین به دست آمده از یک دسته بیشتر باشد، دسته مذکور اهمیت کمتری برای پاسخگویان دارد و جزء اولویت‌های پایین‌تر قرار می‌گیرد و بالعکس.

متناسب با خوشه‌های به دست آمده و میانگین‌های رتبه‌ای ذکرشده، هرم سلسله‌مراتب کیفیت زندگی شهری تدوین شد. همان‌گونه که از هرم مذکور بر می‌آید، ابعاد مختلف کیفیت زندگی را می‌توان در یک رابطه سلسله‌مراتبی تحلیل کرد. در این هرم ابعاد کیفیت زندگی در پنج طبقه قرار می‌گیرد. در قاعده هرم، ابعاد حیاتی‌تر و ساده‌تر زندگی باکیفیت و در رأس آن ابعاد پیچیده‌تر، ولی کمتر حیاتی قرار می‌گیرند.

شکل ۲- هرم خوشه‌بندی اولویت‌های ابعاد کیفیت زندگی شهری

Fig 2- The clustering pyramid of the priorities of the urban quality of life dimensions

در این مطالعه، کیفیت زندگی شهری را در اصفهان در قالب سه مضمون فراگیر «مطلوبیت شهر»، «تهدیدات شهر» و «تمهیدات شهر» درک می‌کنند. در ادامه هر یک از این مضامین فراگیر، مضامین سازمان‌دهنده و مضامین پایه آنها تشریح می‌شود.

بخش دوم: مضامین کیفیت زندگی شهری در اصفهان از

نگاه شهروندان اصفهانی

همان‌گونه که ذکر شد، دغدغه‌های بیان‌شده درباره کیفیت زندگی شهری در اصفهان با استفاده از تکنیک تحلیل مضمون تحلیل شد و در نهایت مشخص شد که شهروندان شرکت‌کننده

شکل ۳- شبکه مضامین کیفیت زندگی شهری در اصفهان

Fig 3- The thematic network of urban quality of life in Isfahan

مطلوبیت شهر

از نظر شهروندان اصفهانی، شهر مطلوب باید «تمیز»، «زیبا و چشم‌نواز»، «روشن»، «ایمن»، «امن» و واجد «خیابان‌ها و گذرهای سالم و هموار»، «ناوگان حمل‌ونقل ارزان، تمیز، خلوت، منظم و نو»، «زیرساخت‌های شهری سالم»، «امکانات محله‌ای» و «تعاملات اجتماعی گرم و مؤدبانه» باشد. مضامین سازمان‌دهنده فوق شامل مضامین پایه‌ای‌اند که در ادامه آمده است.

تمیز: دغدغه شهروندان درباره «تمیزی» شهر، به مسائلی همچون «وجود زباله، نبود تمیزی و نظافت، وجود حیوانات موذی (موش و...)» و نبود ساعت مشخص جمع‌آوری زباله» بازمی‌گردد.

زیبا و چشم‌نواز: لزوم زیباسازی شهر، کمبود آب‌نما و حوضچه، توجه نکردن به نمای ساختمان‌ها، کمبود فضای سبز و پارک، لزوم درختکاری بیشتر و نرسیدن به فضای سبز در پارک، از نگرانی‌های شهروندان راجع به «زیبا و چشم‌نواز بودن» منظر شهری است.

روشن: از نظر شهروندان، «روشن بودن» شهر، برگردان «تاریکی معابر، روشنائی نامناسب محل و نبود تیر چراغ‌برق» است.

ایمن: یکی از دغدغه‌های شهروندان درباره شهر اصفهان، نبود ایمنی است. در این راستا آنها به «نبود ایمنی در رانندگی» و «نبود ایمنی در تردد عابران پیاده» اشاره داشته‌اند. «تصادفات زیاد و مرگ و میر، فرهنگ بد رانندگی، عبور ماشین سنگین و وانت از کوچه‌ها، زیادبودن موتورسیکلت در شهر و لزوم جمع‌آوری آنها، نبود علائم راهنمایی در کوچه‌ها، نبود چراغ‌قرمز در کوچه‌ها، خیابان‌ها و تعداد زیاد چراغ‌های راهنمایی و رانندگی» مسائل مطرح‌شده در رابطه با «نبود ایمنی در رانندگی»، «لزوم خط‌کشی عابر پیاده و نبود پل عابر پیاده»، از مسائل مطرح‌شده راجع به «نبود ایمنی در تردد عابران پیاده» است.

امن: امن بودن فضای شهری از دغدغه‌ها و نگرانی‌های

شهروندان اصفهانی بوده است. در این راستا مسائل مطرح‌شده از سوی آنان، «نبود امنیت برای بانوان، لزوم مواجهه با جرایم، دزدی، اسیدپاشی و برخورد نکردن با عوامل آن، توزیع مواد مخدر، وجود اراذل و اوباش، وجود افراد مزاحم، کمبود پلیس و لزوم افزایش نیروهای تأمین امنیت» است.

واجد خیابان‌ها و گذرهای سالم و هموار: یکی از ویژگی‌های شهر باکیفیت، «وجود خیابان‌ها و گذرهای سالم و هموار» است. «خرابی خیابان‌ها و کوچه‌ها، وجود چاله و دست‌انداز در خیابان‌ها، کم‌عرضی خیابان‌ها، وضعیت نامطلوب آسفالت و خرابی پیاده‌روها» از مسائل مطرح‌شده در این زمینه است.

واجد ناوگان حمل‌ونقل ارزان، تمیز، خلوت، منظم و

نو: براساس دیدگاه شهروندان، ناوگان حمل‌ونقل عمومی باید «منظم و برنامه‌دار»، «ارزان»، «تمیز»، «خلوت»، «واجد وسایل نقلیه مکفی» و «نو» باشد که به ترتیب معطوف به «تردد نامنظم اتوبوس‌های شهری»، «گرانی کرایه‌های حمل‌ونقل»، «کثیفی اتوبوس»، «شلوغی اتوبوس‌ها»، «کمبود وسایل حمل‌ونقل عمومی» و «فرسودگی وسایل نقلیه» است.

واجد زیرساخت‌های شهری سالم: «وجود

زیرساخت‌های شهری سالم» معطوف به دغدغه‌های شهروندان درباره «جمع‌شدن آب فاضلاب و خرابی فاضلاب» است.

واجد امکانات محله‌ای: شهروندان راجع به افزایش

کیفیت شهر، خواهان وجود امکانات شهری مانند «امکانات درمانی، فرهنگی، تجاری، تفریحی و الکترونیک» هستند. «امکانات درمانی» برگردان «نبود داروخانه، دکتر و درمانگاه در محل»، «امکانات فرهنگی» برگردان «کمبود سینما و کتابخانه و نبود امکانات فرهنگی و ورزشی در محله» و «امکانات تجاری» برگردان «کمبود مغازه و مرکز خرید در محل» است.

تعاملات اجتماعی گرم و مؤدبانه: مسائل بیان‌شده درباره

«تعاملات اجتماعی گرم و مؤدبانه» شامل «روابط سرد، وضعیت روحی- روانی به هم ریخته و پرخاشگری مردم» می‌شود.

تهدیدات شهر

«بحران آب»، «بیماری‌ها»، «آلودگی‌ها»، «ساختمان‌های متراکم و مرتفع»، «ازدحام»، «مخاطرات صنعت»، «مهاجرپذیری»، «ناهنجاری‌های فرهنگی»، «ترافیک»، «مخاطرات شغلی و درآمدی»، «مدیریت ناکارآمد» و «زوال فرهنگ بومی و میراث فرهنگی» از جمله تهدیداتی است که شهر اصفهان را در راستای دستیابی به کیفیت زندگی مطلوب تهدید می‌کند. مضامین پایه هریک از مضامین سازمان‌دهنده فوق، به قرار زیر است.

دغدغه شهروندان درباره «آلودگی‌ها» معطوف به «آلودگی هوا و آب، وجود گرد و خاک و آلودگی صوتی» است. درباره «بحران آب»، شهروندان نگرانی‌هایی همچون «مسئله زاینده‌رود، کمبود بارش، کمبود آب، خشکسالی و اسراف آب» را دارند. همچنین «وجود بیماری‌های ناشی از آلودگی‌ها و افزایش بیماری‌هایی همچون افسردگی»، نگرانی‌هایی است که شهروندان درباره «بیماری‌ها» اعلام کرده‌اند.

مؤلفه «ازدحام» حاصل نگرانی شهروندان درباره «شلوغی شهر و جمعیت زیاد» و «زوج و فردکردن ناهماهنگ خودروها، وجود طرح‌های ترافیکی ناکارآمد و مسیرهای بی آر تی^۱ است که باعث تنگی خیابان‌ها شده است، مسئله مترو و وجود خودروهای تک‌سرنشین» از دغدغه‌های آنان درباره «ترافیک» است. همچنین آنها درباره «ساختمان‌های متراکم و مرتفع»، به مضامینی همچون «ارتفاع زیاد ساختمان‌ها، برج‌سازی و تراکم ساختمان‌ها» اشاره داشته‌اند.

«مخاطرات صنعت» معطوف به مسائلی همچون «آثار مخرب انرژی هسته‌ای، تعداد زیاد کارخانه‌ها و صنایع و وجود کارگاه‌های صنعتی در بین مناطق مسکونی» و «مخاطرات شغلی و درآمدی» معطوف به دغدغه‌هایی همچون «گرانی، تورم، درآمد پایین و ناپایدار، فقر، اختلاف طبقاتی، بیکاری، مشکل اشتغال، وضعیت قراردادی مشاغل و وضعیت بد کشاورزی و مشکلات آن» است.

«چند قومیتی بودن شهر، وجود افراد غیربومی به‌ویژه حضور افغان‌ها در شهر»، از دغدغه‌های شهروندان راجع به «مهاجرپذیری» بوده است. در این باره آنان به «وضعیت نامطلوب افغان‌ها در ایران، مانند وضعیت نامطلوب درس خواندن افغان‌ها، وضعیت مبهم اقامت آنها و گسترش بی‌رویه شهر» اشاره داشته‌اند. «فساد اجتماعی، اعتیاد، بی‌حجابی، تکدی‌گری و آسیب‌های ناشی از قهوه‌خانه‌ها» نیز نگرانی‌های شهروندان درباره «ناهنجاری‌های فرهنگی» است. همچنین «از بین رفتن فرهنگ سنتی، تخریب میراث فرهنگی و لزوم توجه به بافت سنتی» از مصادیق «زوال فرهنگ بومی و میراث فرهنگی» است.

«مدیریت ناکارآمد» برساخته زیرمقوله‌هایی همچون «بی‌قانونی»، «رابطه‌مداری»، «تبعیض»، «فساد»، «کاغذبازی»، «بی‌برنامگی»، «نبود نظارت»، «بی‌مسئولیتی» و «تأخیر در فعالیت‌ها» است. دغدغه‌های ابرازشده توسط شهروندان درباره «بی‌قانونی»، شامل «بی‌در و پیکری، تغییرات زیاد قوانین و شهرسازی بی‌قاعده» است و راجع به «رابطه‌مداری»، شامل «غلبه رابطه بر ضابطه، پارتی‌بازی و باندبازی» و درباره «تبعیض» شامل «عوارض زیاد، رسیدگی نکردن به مناطق محروم، بی‌عدالتی، تبعیض در رسیدگی به مناطق مختلف شهر و توزیع نامتناسب خدمات عمومی» می‌شود.

مسائلی همچون «فساد اداری و مالی»، برسازنده «فساد»، «روند نامشخص انجام کارهای اداری، معطلی در کارهای اداری، بوروکراسی ناکارآمد و رسیدگی نکردن به ارباب‌رجوع» برسازنده «کاغذبازی» است و «نبود هماهنگی بین مسئولان و ساخت‌وساز بی‌برنامه و زیاد» نیز برسازنده «بی‌برنامگی» است. درباره «نظارت نکردن» شهروندان به دغدغه‌هایی همچون «نبود کنترل و نظارت از جانب مسئولان و نظارت نکردن بر قیمت‌ها»، درباره «بی‌مسئولیتی» به «لزوم رسیدگی بیشتر به شهر و محله‌ها و مشکلات مردم، رسیدگی نکردن به امور توسط شهرداری و جوابگو نبودن مسئولان در قبال مردم» و راجع به «تأخیر در فعالیت‌ها» به «تأخیر در پروژه‌های عمرانی

¹ BRT

فهم متفاوتی از اولویت‌ها و مؤلفه‌های برساننده کیفیت زندگی دارند. چنان‌که در کانادا سلامت، آموزش و محیط کالبدی، در ایالات متحده آمریکا رفاه مادی، کار و سلامت، در مکزیک جامعه‌پذیری و دوستان و در ترکیه (قوجالیلی) ایمنی مهم‌ترین ابعاد کیفیت زندگی از دیدگاه شهروندان‌اند.

اصفهان نیز مثل همه شهرهای بزرگ با رشد سریع شهرنشینی و مشکلات برآمده از آن به‌ویژه کاهش کیفیت زندگی شهروندان روبه‌روست. در همین راستا، پژوهش‌های گوناگونی در این زمینه انجام شده است؛ اما به‌علت متنوع بودن ابعاد کیفیت زندگی و مؤلفه‌های آن، گستره وسیعی از دانش نظری/تجربی شکل گرفته و ممکن است با زیست و زندگی روزمره شهر در ارتباط نباشد و به دغدغه‌های شهروندان پاسخ ندهد. این امر نه‌تنها روند سیاست‌گذاری را با مشکل روبه‌رو خواهد کرد، نقش مؤثر خود را در بهبود کیفیت زندگی شهری شهروندان نیز از دست می‌دهد؛ بنابراین در این پژوهش در کنار اولویت‌بندی ابعاد کیفیت زندگی شهری، به دغدغه‌های شهروندان درباره کیفیت زندگی شهری در شهر اصفهان رجوع شد تا مؤلفه‌های برساننده کیفیت زندگی شهری در اصفهان استخراج شود.

یافته‌های حاصل از اولویت‌بندی ابعاد کیفیت زندگی، مؤید این موضوع است که دغدغه اصلی شهروندان اصفهانی حول پنج محور شغل و درآمد، مسکن، سلامت و بهداشت، ایمنی و امنیت و کیفیت آب و هوا می‌گردد و این ابعاد می‌توانند محورهای اصلی سیاست‌گذاری‌های آتی را در زمینه کیفیت زندگی شهری تشکیل دهند. این گروه از ابعاد کیفیت زندگی براساس تحلیل خوشه‌ای، بعد زیستی کیفیت زندگی نامیده شدند. آنچه در میان رتبه اجزای همین گروه درخور توجه است، اولویت ابعاد کمی (درآمد و مسکن) به ابعاد کیفی (سلامت و بهداشت، ایمنی و امنیت و کیفیت آب و هوا) است. از این جهت می‌توان نتیجه گرفت وجوه زیستی و کمی، مهم‌ترین وجوه کیفیت زندگی در شهر اصفهان‌اند؛ بنابراین در کنار تقسیم‌بندی‌های قبلی نظیر ابعاد عینی و ذهنی،

شهرداری و کارهای نیمه‌تمام آن مانند مصلی و ورزشگاه نقش جهان اشاره کرده‌اند.

تمهیدات شهر

مقوله فراگیر «تمهیدات شهر» اصفهان، سیاست‌هایی مانند «ترغیب به گردشگری»، «تقویت آداب فرهنگی»، «نوسازی» و «تسهیل تملیک و تأمین مسکن» هستند که از نظر شهروندان باید به اجرا درآیند. چنین مضامین سازمان‌دهنده‌ای خود از مضامین پایه‌ای تشکیل شده‌اند که در ادامه مطرح شده است.

ترغیب به گردشگری: معطوف به کمبود گردشگر، لزوم جذب توریست و نبود هتل برای جهانگردان» است.

تقویت آداب فرهنگی: برگردان «پابین بودن فرهنگ مردم،

لزوم فرهنگ‌سازی برای جوانان، رعایت نکردن حریم شخصی توسط افراد، سد معبر در محل و آدرس دادن غلط» است.

نوسازی: «رسیدگی نکردن به بافت فرسوده، وجود

زمین‌های مخروبه و بایر در محل» مسائل اشاره‌شده شهروندان درباره «نوسازی» است.

تسهیل تملیک و تأمین مسکن: مضامینی چون «کمبود

مسکن، نداشتن خانه مناسب، گرانی مسکن، کرایه بالای مسکن، مشکل سند خانه‌های قدیمی، وجود ساختمان‌های نیمه‌کاره، اخذ مجوز از شهرداری و مشکلات ساخت و ساز، نداشتن پلاک خانه و اسم برای کوچه‌ها» نگرانی‌ها و دغدغه‌های شهروندان را درباره «تسهیل تملیک و تأمین مسکن» نشان می‌دهد.

بحث و نتیجه

همان‌گونه که پیش‌تر نیز اشاره شد، مفهوم کیفیت زندگی شهری و مضامین آن، یکی از دغدغه‌های سیاست‌گذاران و پژوهشگران شهری است. این مفهوم (سازه)، مفهومی پیچیده، پویا و چندبُعدی است که پنداشت‌های مختلفی از آن وجود دارد. نتایج مطالعات مشابه در سراسر دنیا نیز نشان می‌دهد شهروندان از زمانی به زمان دیگر و از مکانی به مکان دیگر،

زندگی و مؤلفه‌های برساننده آن از نظر شهروندان به شکل کلی، ارزیابی کیفیت زندگی در شهر اصفهان، ارزیابی کیفیت زندگی فرد در منطقه مسکونی و ارزیابی سطح رضایت از کیفیت زندگی فردی قرار می‌گیرد. یکی از اهداف این رصد، ارزیابی‌های دوره‌ای عینی و ذهنی برای بررسی‌های تکاملی و مقایسه‌ای است.

منابع فارسی

- پوراحمد، الف؛ فرجی ملائی، الف؛ عظیمی، الف. و لطفی، ص. (۱۳۹۱). تحلیل طبقه‌بندی کیفیت زندگی شهری با روش SAW، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۴۴(۴)، ۲۱-۴۴.
- رضوانی، م؛ متکان، ع؛ منصوریان، ح. و ستاری، م. (۱۳۸۸). توسعه و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی: شهر نورآباد، استان لرستان)، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، ۱(۲)، ۸۷-۱۱۰.
- سلطانی، ل؛ خادم‌الحسینی، الف. و امرایی، د. (۱۳۹۴). ارزیابی تأثیرات کیفیت زندگی بر شهروندان در شهرهای متوسط موردشناسی: شهرهای بروجرد و کوهدشت، جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای، ۵(۱۷)، ۸۰-۷۱.
- شیخاوندی، ف. (۱۳۸۸). بررسی تأثیر مؤلفه‌های توسعه پایدار بر روی پایگاه اقتصادی - اجتماعی زنان سرپرست خانوار: مطالعه موردی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش بهزیستی و کمیته امداد امام خمینی شهرستان تبریز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی.
- علی‌اکبری، الف. و امینی، م. (۱۳۸۹). کیفیت زندگی شهری در ایران (۱۳۶۵ - ۱۳۸۵)، رفاه اجتماعی، ۱۰(۳۶)، ۱۴۸-۱۲۱.
- غفاری، غ؛ کریمی، ع. و نوذری، ح. (۱۳۹۱). روند مطالعه کیفیت زندگی در ایران، مطالعات و تحقیقات اجتماعی، ۳(۳)، ۱۰۷-۱۳۴.

از تقسیم‌بندی بدیعی با عنوان کمی و کیفی نام برده می‌شود. درباره مضامین برساننده کیفیت زندگی شهری، یافته‌ها حاکی از سه مضمون فراگیر تهدیدات، تمهیدات و مطلوبیت شهر اصفهان است. تهدیدات آن دسته از مضامینی‌اند که رسیدن شهر اصفهان را به زندگی باکیفیت تهدید می‌کنند. این مضامین شامل «بحران آب»، «بیماری‌ها»، «آلودگی‌ها»، «ساختمان‌های متراکم و مرتفع»، «ازدحام»، «مخاطرات صنعت»، «مهاجرپذیری»، «ناهنجاری‌های فرهنگی»، «ترافیک»، «مخاطرات شغلی و درآمدی»، «مدیریت ناکارآمد» و «زوال فرهنگ بومی و میراث فرهنگی» است. در مقایسه مؤلفه‌ها و ابعاد، همان‌طور که مشاهده می‌شود، گستره این تهدیدات وسیع است و شامل همه ابعاد پنج‌گانه می‌شود؛ اگرچه نگرانی‌ها در بعد زیستی بیشتر است. تمهیدات شهری آن دسته از سیاست‌هایی‌اند که شهروندان اجرای آنان را برای رسیدن به یک زندگی باکیفیت ضروری می‌دانند. «ترغیب به گردشگری»، «تقویت آداب فرهنگی»، «نوسازی» و «تسهیل تملیک و تأمین مسکن» از جمله این سیاست‌ها هستند. در نهایت شهر مطلوب، شهری است که «تمیز»، «زیبا و چشم‌نواز»، «روشن»، «ایمن»، «امن» و واجد «خیابان‌ها و گذرهای سالم و هموار»، «ناوگان حمل‌ونقل ارزان، تمیز، خلوت، منظم و نو»، «زیرساخت‌های شهری سالم»، «امکانات محله‌ای» و «تعاملات اجتماعی گرم و مؤدبانه» باشد. ناگفته پیداست که بسیاری از مؤلفه‌های مدنظر شهروندان، در بعد مدنی دسته‌بندی می‌شود و معدود مضامین مندرج در ابعاد دیگر در مقیاس محله‌ای است. توجه به این نکته که تهدیدات درک‌شده بیشتر در قاعده هرم (بعد زیستی) و مطلوبیت‌ها عمدتاً در رأس هرم (بعد مدنی) متمرکزند، برای تحلیل ذهن شهروندان و اولویت‌بندی اقدامات، الهام‌برانگیز و تعیین‌کننده است.

در پایان با الهام از برخی تجارب مانند «نظام رصد کیفیت زندگی» که از سال ۲۰۰۲ در شورای شهر پورتو پایه‌گذاری شد (Santos & Martins, 2006)، این مطالعه مبنای مطالعات بعدی با اهدافی نظیر شناسایی (و یا دقیق‌شدن) ابعاد کیفیت

- Public Dialogue Process, Prepared for Canadian Policy Research Networks (CPRN), Department of Sociology, Trent University.
- Mohammadpour, A. (2018). *Counter-method, the philosophical underpinnings and practical procedures of qualitative methodology*. Logos Publication. [In Persian]
- Moradi, A., Sirim, M., Kamyab, J., & Atashpour, A. (2012). *Urban quality of life*, Tehran: Art of architecture Pub, first edition
- Murgaš, F., & Klobučnik, M. (2018). Quality of life in the city, quality of urban life or well-being in the city: Conceptualization and Case Study. *Ekológia (Bratislava)*, 37(2), 183-200.
- Noghaani, M., Asgharpour, A., Safaa, Sh., & Kermaani, M. (2008). The quality of life and its relation with social capital in the city of Mashhad. *Journal of Social Sciences*, 5(1), 111 - 140. [In Persian]
- Pourahmad, A., Faraji Mollaie, A., Azimi, A., & Lotfi, S. (2013). Analysis of urban quality of life classification with simple additive-weighting method (SAW). *Human Geography Research Quarterly*, 44(4), 21 - 44. [In Persian]
- Profect, M., & Power, G. (1992). *Planning for urban quality*. London.
- Rezvani, M.R., Matkan, A.A., Mansurian, H., & Sattari M.H. (2009). Development and assessment of indicator of urban life quality (Case Study: Noorabad City, Lorestan Province). *Urban Regional Studies and Research*, 1(2), 87 - 110. [In Persian]
- Santos, L. D., & Martins, I. (2006). Monitoring urban quality of life: the PORTO experience. *Social Indicators Research*, 80(2), 411-425
- Santos, L.D., Martins, I., & Brito, P. (2007). Measuring subjective quality of life: A survey to porto's residents. *Applied Research in Quality of Life*, 2(1), 51-64.
- Seddighi, N., Dastkhan, H., & Owlia, M.S (2014). Dynamic analysis of growth and decline in population of new towns in Iran focusing on quality of urban life. *International Journal of Basic Sciences & Applied Research*, 3, 108-120
- Senlier, N., Yildiz, R., & Aktaş, ED. (2008). A perception survey for the evaluation of urban quality of life in kocaeli and a comparison of the life satisfaction with the european cities. *Social Indicators Research*, 94 (2), 213-226.
- Sheikhavandi, F. (2009). *The effect of sustainable development components on the socio-economic status of female-headed households: A case study of female-headed households under the auspices of state welfare organization and Imam Khomeini relief foundation in Tabriz*, M.Sc. Thesis, Department of Sociology, Shahid Beheshti University. [In Persian]
- لطفی، ص. (۱۳۸۸). مفهوم کیفیت زندگی شهری، تعاریف، ابعاد و سنجش آن در برنامه‌ریزی شهری، جغرافیای انسانی، ۱(۴)، ۶۵-۸۰.
- محمدپور، الف. (۱۳۹۷). ضد روش: زمینه‌های فلسفی و رویه‌های عملی در روش‌شناسی کیفی، قم: انتشارات لوگوس.
- مرادی، ع؛ سیرم، م؛ کامیاب، ج. و آتش‌پور، ا. (۱۳۹۲). کیفیت زندگی شهری، تهران: هنر معماری قرن، چاپ اول
- نوغانی، م؛ اصغرپورماسوله، الف؛ صفا، ش. و کرمانی، م. (۱۳۸۸). کیفیت زندگی شهروندان و رابطه آن با سرمایه اجتماعی در شهر مشهد، علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد، ۵(۱)، ۱۱۱-۱۴۰.

References

- Ali Akbari E., & Amini, M. (2010). Urban quality of life in Iran (1986-2006). *Social Welfare*, 10(36), 121- 148. [In Persian]
- Bowling, A. (1995). What things are important in people's lives? A Survey of the Public's Judgements to Inform Scales of Health Related Quality of Life. *Social Science and Medicine*, 41(10), 1447-146.
- Flanagan, J. (1978). A research approach to improving our quality of life. *American Psychologists*, 33(2), 138-147.
- Ghaffary, G., Karimi, A., & Nowzeri, H. (2012). Trend study of quality of life in Iran. *Social Studies and Research in Iran*, 1(3), 107 - 134. [In Persian]
- Lotfi, S. (2009). The concept of urban quality of life: Definitions, dimensions and measuring in urban planning. *Journal of Human Geography*, 1(4), 65 - 80. [In Persian]
- Serag El Din, H., Shalaby, A., Farouh, H.E., & Elariane, S.A. (2013). Principles of Urban Quality of Life for a Neighborhood. *HBRC Journal*, 9(1), 86-92
- Lever, J.P. (2000). The development of an instrument to measure quality of life in Mexico City. *Social Indicators Research*, 50(2), 187-208.
- McCrea, R., Shyy, T.K., & Stimson, R. (2006). What is the strength of the link between objective and subjective indicators of urban quality of life?. *Applied Research in Quality of Life*, 1, 79-96.
- Michalski, J. (2001). *Asking citizens what matters for quality of life in Canada*. Results of CPRN's

- Soltani, L., Khademalhosseini, A., & Amraee D. (2016). Evaluation the effects of quality of life on citizen in middle-sized cities case study: The cities of Borujerd and Kouhdasht, Lorestan. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 5(17), 71 - 84. [In Persian]
- Wish, N. B. (1986). Are we measuring the quality of life? Well-being has subjective dimensions, as well as objective ones. *American Journal of Economics and Sociology*, 45(1), 93-99.

